

NIIN TOIMIT KUIN USKOT

Uskomusten ja rakenteiden merkitys
koulun toimintakulttuurissa

Aimo Naukkarinen 6.10.2004

Konstruktionistinen näkökulma

- ◆ Luomme ja ylläpidämme koulun toimintakulttuuria vuorovaikutuksessa muiden kanssa
- ◆ Kielen käyttö keskeinen väline
- ◆ Toiminta on riippuvainen asioille antamistamme merkityksistä eli tilanteen määrittelystä
- ◆ Toiminta on riippuvaista ajasta, paikasta ja määrittelijän näkökulmasta
- ◆ Yleisopetuksen tila luo ja ylläpitää erillisten erityiskasvatuspalvelujen tarvetta
-> ongelmat ovat pitkälti ratkaistavissa oppijan ja opiskeluympäristön vuorovaikutussuhteita muuttamalla

Konstruktionistinen näkökulma

- ◆ Mitä ajattelet oppimisesta?
- ◆ Mitä ajattelet kasvattajan roolista ja oppijan roolista?
- ◆ Oppijälähtöisyys - aikuiskeskeisyys
- ◆ Miten ratkaiset ongelmia?
- ◆ Sosiaalinen malli – medikalisoiva malli

Konstruktionistinen näkökulma

- ◆ Mitä ajattelet ongelmatilanteen määrittelystä?
- ◆ Mitä ajattelet yhteistoiminnallisuudesta?
- ◆ Mitä ajattelet järjestyksenpidosta (sosiaalisesta kontrollista)?

Strukturalistinen näkökulma

- ◆ Kouluorganisaatio muokkaa itsensä rakenteidensa kautta
- ◆ Ajan, tilan ja rituaalien merkitys
- ◆ Äänen käytön ja liikkeen merkitys
- ◆ Roolit
- ◆ Lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan liittyvät kehystekijät
- ◆ Tehdaskoulu -> oppiva organisaatio

Ongelmatilanteen määrittely

- ◆ medikalisoiva malli: oppijan arviointi
 - > oppijan kehittäminen
 - > opiskeluympäristö jää kehittymättä?
- ◆ sosiaalinen malli: oppijan ja opiskelu-
ympäristön vuorovaikutuksen arviointi
 - > vuorovaikutuksen kehittäminen
 - > myös opiskeluympäristö kehittyy

Yhteisöllisyys

- ◆ Pyrkimys yksilöiden ja ryhmien yhteistoimintaan ja yhteiseen vastuuseen sekä toiminnassa että asennoitumisessa (Uusitalo 1984)
- ◆ ammattilaisbyrokratia (Skrtic 1991; 1995)
 - erikoistuminen ja ammatillistuminen
 - suorittamista, ei ongelmanratkaisua
- ◆ löyhä sidosteisuus (Weick 1976; 1982)
 - löyhä yhteisöllisyys
 - kommunikaatio ei kulje
 - oman toiminnan arviointi vähäistä, nopea asioihin tarttuminen vaikeaa, kollegapalaute harvinaista, yhteisiä tavoitteita pohditaan riittämättömästi
- ◆ oppiva organisaatio ja osallistava (inklusiivinen) kasvatus ovat eräitä ratkaisumalleja em. ongelmiin

Sosiaalinen kontrolli

- ◆ "Kun koulun toiminnassa tulee keskeiseksi johtaminen ja kontrollointi, opettajat ja oppilaat ottavat koulun vähemmän vakavasti (McNeil 1986)."
- ◆ Miten varmistat, että kollegat ja oppilaat/opiskelijat toimivat tavoitteiden suuntaisesti?
- ◆ Pakkokontrolli (autoritaarisuus) – yhteistoiminnallinen (demokraattisuus) kontrolli?
- ◆ Virallisesti yhteistoiminnallista, epävirallisesti paktoon perustuvaa?

Oppijan yksilöllisyyden kohtaaminen

- ◆ inkluusio (osallistavuus) – ekskluusio – ulottuvuus
 - miten oppijat oppivat ja osallistuvat osana yhteisöä?
 - onko olemassa syrjäyttäviä tekijöitä?
- ◆ haasteellisimmat oppijat:
 - vaadimmeko vähemmän oppimiselta/käyttäytymiseltä?
 - siirrämmekö oppijan muualle?
 - kehitämmekö oppijan ja opiskeluympäristön suhdetta?
- ◆ oppiva organisaatio ja osallistava kasvatus
 - ovat ratkaisumalleja em. ongelmiin
 - molemmissa pyritään muuttamaan uskomuksia ja rakenteita

Kasvattajan teknis-rationaalisuus (mm. Schön 1983; 1987)

- ◆ Teknis-rationaalisuus:
 - "ammatillinen toiminta on välineellistä ongelmanratkaisua, joka on tehty tarkaksi soveltamalla tieteellistä teoriaa ja tekniikkaa (1983, 21)"
- ◆ Ammatilliset ongelmat tulleet teknis-rationaalisuudelle liian monimutkaisiksi
-> tarvitaan reflektioivia kasvattajia
- ◆ Joustamattomuus: hankala käsitellä epämääräisyyttä, epävarmuutta, yllätyksiä, ainutlaatuisuutta, arvoristiriitoja

Kasvattajan teknis-rationaalisuus (mm. Schön 1983; 1987)

- ◆ Tietämisen pakko ja faktapainotteisuus, tunne-etäisyys oppijasta, asiantuntijan rooli ja sen kritiikitön kunnioittaminen, yksin työskentely ilman palautetta
- ◆ Työn ylioppiminen, "piilotietäminen", voi ilman reflektiota johtaa jäykkiin ja rajoittuneisiin työkäytäntöihin
- ◆ Pahimmillaan: kaikille samat asiat samalla tavalla samassa ajassa
-> jotkut putoavat kärryiltä -> ekskluusio, syrjäytyminen?
- ◆ Aikuiskeskeisyys: tilanteen määrittely oppijan ongelmaksi, autoritaarinen sosiaalinen kontrolli, medikalisoiva malli, arki-behaviorismi

Kasvattajan kriittinen reflektio

(mm. Schön 1983; 1987; Tynjälä 2002)

- ◆ Toiminnan pohtiminen ennen toimintaa, toiminnan aikana ja sen jälkeen
- ◆ Tilanteen uudelleenmäärittely
- ◆ Kasvattajan täytyy ansaita oppijoiden kunnioitus
- ◆ Oppijan ja hänen ohjaajansa dialogi ja transaktio keskeistä: oppija aktiivinen, kasvattaja kokee olevansa osana oppimistilannetta

Kasvattajan kriittinen reflektio

(mm. Schön 1983; 1987; Tynjälä 2002)

- ◆ Tapahtumien sosiaaliseen luonteeseen huomiota
 - tunteiden ja yhteistyön merkitys
- ◆ Luo mahdollisuuksia eriyttämiseen
- ◆ Oppijälähtöisyys: tilanteen määrittely vuorovaikutuksen ongelmaksi, demokraattinen sosiaalinen kontrolli, sosiaalinen malli, konstruktivismi

Oppiva kouluorganisaatio (Argyris & Schön 1995)

- ◆ "Ilman yhteistä visiota ei voi olla oppivaa organisaatiota (Senge 1994)."
- ◆ Organisaation mukautuvuus ja joustavuus
- ◆ Pysähtyneisyyden välttäminen
- ◆ Kyky kokeiluihin

Oppiva kouluorganisaatio (Argyris & Schön 1995)

- ◆ Valmius jatkuvaan arviointiin
- ◆ Tutkimuksellinen orientaatio
- ◆ Ihmisen oppimispotentiaali vapautuu organisaation palvelukseen
- ◆ Työympäristö on ihmisen kehittäjä

Oppivan organisaation edellytykset (Senge 1994)

- ◆ Systeeminen ajattelu:
kokonaisuuksien hahmottamiseen
- ◆ Henkilökohtainen suoriutuminen:
sitoutuminen työssä oppimiseen
- ◆ Mentaaliset mallit:
tietoiseksi uskomuksista
- ◆ Yhteisen vision rakentaminen:
kuuliaisuudesta sitoutumiseen
- ◆ Tiimioppiminen:
keskustelu on vaihdettava dialogiin

Kommunikaatiokolmio

(Naukkarinen 2003)

1)Tiimit

- * jakautuvat esim. vuosiluokittain tai aihealueittain
- * kokoontuvat tarvittaessa
- * läsnä yleisopetuksen ja erityisopetuksen opettajat ja koulunkäyntiavustajat (sekä kouluohjaajat?)
- * suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat yhdessä

2)Koordinaatioryhmä

- * kokoontuu vähintään kerran kuukaudessa 1-2 tuntia
- * läsnä tiimien edustajat ja rehtori
- * koordinoivat edustuksellisesti koulun toimintaa

3)YS-aika (yhteissuunnittelu-aika)

- * pidetään kerran kuukaudessa 3 tuntia
- * läsnä koko henkilöstö
- * yhteinen suunnittelu- ja arviointitilaisuus

Kommunikaatiokolmio

(Naukkarinen 2003)

- ◆ Kommunikaatorakenteen muuttaminen
 - kolmessa ryhmässä samoja ihmisiä -> tieto kulkee
 - väline oppivan organisaation luomiseen
- ◆ Mahdollisuus
 - itsearviointiin
 - säännölliseen kouluttautumiseen
 - omaan ja kollegojen työhön tutustumiseen
 - yhteistoiminnalliseen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin
- ◆ Mahdollisuus siirtyä enemmän sosiaalisen mallin suuntaan
 - on aikaa opiskeluympäristön tilan pohtimiseen
 - opiskeluympäristön kehittäminen vuorovaikutussuhteita kehittämällä